

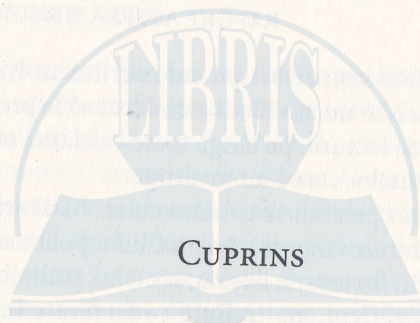
opere complete
augustin buzura

raport asupra singurătății

Ediție definitivă
îngrijită de
ANGELA MARTIN

editura rao

CUPRINS

<i>Augustin Buzura, opere complete.</i>	
O lucrare editorială – la bun sfârșit	5
<i>O carte despre autenticitate și adevăr.</i>	
Prefață de VALENTIN PROTOPODESCU	7
RAPORT ASUPRA SINGURĂȚĂȚII	15
<i>Opera – „un univers total“.</i>	
Postfață de ANGELA MARTIN	354

biblioteca rao

FICȚIUNE

CLASICI

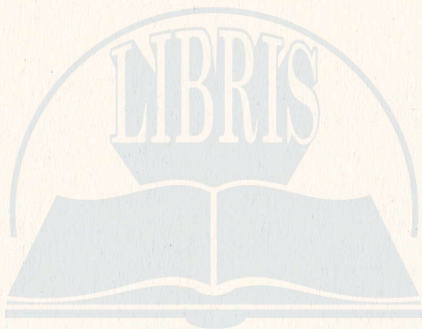
Diderot	<i>Nepotul lui Rameau</i>
Johann Wolfgang Goethe	<i>Opere alese (vol. 15) ♦ Poezii (vol. 1)</i>

CLASICI CONTEMPORANI

Anita Albus	<i>Paradis și paradox</i>
James Agee	<i>Un deces în familie</i>
William Blake	<i>Cântece ale inocenței</i>
Charles Bukowski	<i>Cea mai frumoasă femeie din oraș și alte povestiri</i>
Georges Bataille	<i>Literatura și răul</i>
Albert Camus	<i>Carnete ♦ Teatru</i>
Albert Camus & René Char	<i>Correspondență 1946–1959</i>
Miguel Delibes	<i>Erethul</i>
William Faulkner	<i>Căminul ♦ Orașul ♦ Casa cu coloane ♦ Steaguri în fărâncă ♦ Sanctuar ♦ Sartoris ♦ Niwele regăsite ♦ Nefrânții ♦ Povestiri inedite ♦ Reviem pentru o călugăriță ♦ Isoadă în fărâncă ♦ Hoțomanii ♦ O parabolă ♦ Pe patul de moarte</i>
Michel Foucault	<i>Cuvintele și lucrurile</i>
Andre Gide	<i>Amintiri de la curtea cu juri</i>
Witold Gombrowicz	<i>Ferdysdurke ♦ Trans-Atlantic ♦ Pornografie ♦ Cosmos ♦ Bakakai ♦ Jurnal (vol. 1, vol. 2) ♦ Teatru</i>
John O'Hara	<i>Butterfield 8 ♦ Intâlnire în Samarra</i>
Hermann Hesse	<i>Knulp, Demian ♦ Narcis și Gură-de-Aur ♦ Cele mai frumoase povestiri (2 vol.)</i>
John Irving	<i>Lumea văzută de Garp ♦ Până te voi găsi ♦ Văduvă pentru un an</i>
James Joyce	<i>Stephen Eroul</i>
Ilf și Petrov	<i>Vișelul de aur ♦ Douăsprezece scaune</i>
Franz Kafka	<i>Correspondență (vol. I) ♦ Correspondență (vol. II) ♦ Correspondență (vol. III)</i>
Claudio Magris	<i>La voia întâmplării Călătorie nesfârșită</i>
André Malraux	<i>Cuceritorii. Calea regală ♦ Speranța ♦ Muzeul imaginar ♦ Carnet din URSS 1934</i>
Thomas Mann	<i>Alteță regală ♦ Povestiri ♦ Lotte la Weimar ♦ Casa Buddenbrook</i>
Gabriel García Márquez	<i>Vișelia ♦ Ceas rău ♦ Ochi de câine albastru ♦ N-am venit să fim un discurs</i>
Marcel Proust	<i>Eseuri ♦ Carnete</i>
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Scrisori către o necunoscută</i>
Ernesto Sabato	<i>Eseuri (vol. 1) ♦ Eseuri (vol. 2)</i>
William Saroyan	<i>Comedia umană ♦ Nebunie în familie ♦ Aventurile lui Wesley Jackson</i>
Claude Simon	<i>Drumul Flandrei ♦ Georgicele</i>
John Steinbeck	<i>Pășunile Raiului ♦ Cartierul Tortilla ♦ Noaptea fără lună ♦ Perla ♦ Jurnal rusesc ♦ Joia dulce ♦ Călătorii cu Charley</i>
Stefan Zweig	<i>Suflete zbuciumate ♦ Amoc. Obsedatul</i>

AUTORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Vartan Arachelian	<i>Noaptea bastarziilor ♦ Numele și umbra</i>
Răzvan Ioan Boanchiș	<i>Departee de Eritreea</i>
Augustin Buzura	<i>Absenții ♦ Reviem pentru nebuni și bestii ♦ Refugiul ♦ Nici vii, nici morți ♦ Drumul cenușii ♦ Vocile nopții</i>
Eugen Ovidiu Chirovici	<i>Suflete la preț redus ♦ La Broasca Leșinată ♦ Labyrinth.com ♦ A doua moarte ♦ Voodoo ♦ Pulbere neagră ♦ Hoodoo Creek ♦ Cine a ucis-o pe Nora Jones ♦ Misterele istoriei ♦ O amintire de la Paris ♦ Puterea ♦ Sanitarium</i>
Cristian Ciocan	<i>Diplomația publică</i>
Vanessa D. Mariș	<i>Imagini de Fado</i>
Ștefan Mitroi	<i>Biblia pentru furnici ♦ Cuantanamo ♦ Jocuri de nenovoc ♦ Bălcuț de argint</i>

Am ajuns cu bine. Punct. Am tot ce îmi trebuie pentru un timp. Punct. Vă iubesc foarte mult. Punct. Tocmai de aceea am plecat. Punct. Nu mă căutați. Voi veni singur. Punct. Dr. Cassian Robert.

Cam acesta ar fi trebuit să fie conținutul unei telegrame, dacă aș fi avut de unde să o trimit. Și tot ce am scris e adevărat, mai puțin povestea reîntoarcerii. N-am plecat cu acest gând și, atâta timp cât voi fi lucid și stăpân pe mine, *nu mă voi întoarce acasă*. Cel puțin așa cred în acest moment. Din păcate, ajuns aici, unde mi-am dorit, în munți, la cabana mea despre care ai mei nici nu bănuiesc că există, nu mă simt fericit, așa cum speram, căci mă copleșește un sentiment straniu de neliniște și singurătate. Am plecat fiindcă n-am mai putut îndura umilința de a fi îngrijit, înțeles, îngăduit cu toate infirmitățile mele: pentru că mă durea bunăvoința lor nefirească. Am sperat apoi că, eliberat de mila și de sprijinul alor mei, organismul mi se va mobiliza sau... dar nu pot deocamdată să numesc simțământul de care îmi este frică. Vagabondaj senil, va spune fiul meu, Dan, obișnuit să vadă totul prin lentila psihiatrului, căci n-a ajuns până aici cu spaimele, sau spaimele lui nu sunt încă la fel de intense. Nu sunt *deocamdată*. Fiindcă, teoretic, mai are destul timp până să descopere că toate dor, că acest fel de durere nici măcar nu poate fi atenuată. Cel puțin așa îmi închipui. Durerea de a nu te putea resemna, de a fi incapabil să-ți accepți neputințele, înfrângerea de a nu ști ce vei fi când nu vei mai fi. Închid ochii și parcă văd timpul ce mi s-a dat. Am trăit o viață împreună cu Dan, o viață sub imperiul grabei, al datoriei, al mizeriei, al furtului – căci, în fond, a trebuit să fur ceea ce într-o lume

normală mi s-ar fi convenit – și, din păcate, n-am avut niciodată timp să vorbim. Am sperat că mai târziu va fi mai bine, vom fi mai desținuși..., dar n-a fost să fie. Acum, când toate au rămas în urmă, sunt nevoit să caut totuși răspunsuri la câteva dintre miile de întrebări ce mă frământă. Altfel, e ca și cum n-aș fi trăit. Mi-am propus să le fixez pe hârtie, convins că trebuie să le am mereu sub ochi. Din păcate, însă, pe vremea când mă încăpățânam să cred că scrisul este cea mai bună soluție, singura serioasă, nu bănuiam nici pe departe tortura ce mă aștepta.

Ită, așadar, nu mai pot fugi, amâna sau minți, nu mai pot recurge la niciun subterfugiu: *trebuie să scriu*. Firește, nu îmi dau seama ce va fi. Dar oare știm cu adevărat ce a fost? Ce se cuvine să reținem și ce nu? E o întrebare pe care însă nu e cazul să mi-o pun deocamdată. Oricum, voi scrie. Este un ordin al întregii ființe, a tot ce sunt, o decizie ce nu poate fi contestată ori pusă la îndoială. Sentimentul zădărniciiei, până acum foarte viu și ascuns în spatele oricărui gest, m-a părăsit și el, nu mai există, așadar, întoarcere, voi scrie ceea ce cred și ce simt, acum, când timpul, prea răbdător cu mine, se poate opri oricând, fără veste. Prin urmare, doar masa, hârtia, pixul, tăcerea grea a munților dimprejur și biata-mi ființă care a rămas să se lupte cu spaimele, cu ridicolul și cu singurătatea, o altă singurătate, cu totul alta decât cea pe care o căutasem cu obstinație, o singurătate sau o brutală frumusețe amintindu-mi în orice secundă de moarte.

Încă nu-mi dau seama ce ar trebui să scriu neapărat și, mai ales, pentru cine. Experiențele mele s-au transformat în sentimente, într-un fel de a fi și de a raționa. Nu am, știu prea bine, suficiente cuvinte pentru ele. Și, la urma urmei, pe cine ar putea interesa? Am iubit, am urât, am câștigat, dar mai ales am pierdut ca oricare dintre oameni. Lumea de azi mă supune unor întâmplări neobișnuite și îmi pretinde un tip diferit de sensibilitate. În sfârșit, simt cu întreaga ființă că toate sunt zadarnice, dar mă încurajez că deocamdată îmi trăiesc singur zădărnicia. Aici nu există alții: doar norii, nesfârșitele neguri, sălbăticiunile și vântul. Sigur, această nevoie de a scrie nu este nouă – am încercat de multe ori să rămân țintuit la masă – dar altădată mi-o puteam amâna, îmi găseam mereu alte motive de a

amâna scrisul și absolut toate erau plauzibile. Uneori, nu-mi plăceau pixurile și cernelurile: aveam nevoie de un anume negru – puternic, violent chiar, albastrul îmi părea blând pentru gravitatea trăirilor din acele momente, iar când găseam și negrul visat, hârtia caietelor se dovedea inconsistentă sau prea gălbuie, cât despre galben, el m-a nemulțumit dintotdeauna. Când, în sfârșit, aveam ceea ce-mi dorișem, mă așezam la masă și, la prima opintea, mi se părea că sunt de o solemnitate idioată, că am intrat într-un rol ce nu mi se potrivea. Și, cum era de așteptat, totul se termina cu o nouă amânare. Alteori, mă exaspera foamea, o foame patologică, insuportabilă, ce nu putea fi astâmpărată în niciun fel, iar când mi se sfârșeau și aceste pretexte străvezii, îmi venea în ajutor chiar natura: prea cald, prea frig, prea umezeală, înainte de ploaie, după ploaie... De astă dată, însă, nu m-ar putea salva decât o catastrofă, un trăsnet, un război, un meteorit căzut anume pentru mine, sau *cea* cu care nu mă pot obișnui, *cea* de care fug mereu, zadarnic, fiindcă o simt pretutindeni, mai ales noaptea, când luciditatea nu mă mai ajută și devin o construcție fragilă, dominată de spaime și întuneric, când devin o altă ființă – *altceva* sau *altcineva* –, căreia toate-i sunt împotrivă.

Uneori, din senin, sau declanșată de vreun vis pe care nu mi-l mai pot aminti, mă invadează o groaznică stare de panică: toate par a se sfârși în clipa respectivă și, confuz, nu mai știu ce să fac: să fug, să iau o pilulă, să beau ceva sau să rămân nemișcat, în ideea că *Ea*, *Inevitabila*, ar putea să-mi mai dea o șansă, o amânare, nu pentru a descoperi niște răspunsuri, ci spre a mă chinui în continuare cu întrebările.

Firește, știu prea bine că totul nu este decât un drum devastator către moarte. Dispar lumi, astre, mor universuri și, nu de puține ori, crezând că-mi va fi mai ușor, am încercat să-mi imaginez aceste uluitoare catastrofe, dar ele rămâneau de fiecare dată în afara mea, nu erau însoțite de nicio emoție, mă impresionau mult mai puțin decât contemplarea mâinilor mele reci, uscate ca un pământ argilos, sterp, pe care seceta a desenat nesfârșite șanțuri și pete maronii. De fapt, îmi este din ce în ce mai limpede că moartea, asemenea unui deșert, înaintează și din afară spre interior, urmând ca, nu peste mult, aceasta și cea din suflet, mai veche și tot mai agresivă, să se întâlnească.

Moartea terestră, spune un înțelept grec, este o moarte spirituală, iar cea adevărată, o înviere celestă. Acest trup mizerabil nu este decât o închisoare, o zbatere absurdă în căutarea și în așteptarea luminii. Sunt, așadar, în pragul eliberării, dar mi-e frică. Nu vreau, nu sunt capabil să vreau, nu mă simt suficient de puternic ori de inteligent să vreau tocmai ceea ce-mi doresc mai mult: lumina, detașarea de orice fel de constrângeri. Cred, dar mi-e frică de ceea ce cred. Aștept, și mi-e cumplit de frică. Teribilă stare: între animal și inger. De unul încerci să fugi, de celălalt ți-e frică. Aici, între cer și pământ, între noapte și lumină: Doamne, la ce-mi folosește ce știi, când mi-e atât de frică?

Scriu cu înfrigurare ce-mi trece prin minte, însă nu-mi dau seama de ce o fac, de unde acest impuls nestăpânit. Scriu, deși mi-e limpede că nu pot opri deșertul ce înaintează rapid, ireversibil, dar, ciudat, pe măsură ce numărul cuvintelor încredințate hârtiei sporește, mă iluzionez că sunt mai puțin singur și nu mi-e chiar atât de frică. Încă mai *sunt*. Încă trăiesc. Dacă asta simt că sunt, asta transmit involuntar fiecărui cuvânt. Trăiesc, sunt conștient, adică îmi dau seama ce sunt și ce am fost, iar dacă, prin absurd, aș ajunge în situația de a nu mai avea ce spune, aș scrie de mii și mii de ori: *trăiesc!* Și mai ales noaptea, când toți monștrii din mine și din afară își exacerbează dimensiunile, iar moartea, devenită o prezență sufocantă, îmi arată adevărata măsură a ființei mele. Rareori am senzația că întrezăresc o lumină: un fel de răspuns la o întrebare complicată pe care nu o pot deocamdată exprima, o trăiesc, dar nu reușesc încă să o formulez și durerea aceasta interioară, amestecul de panică și speranță, de credință și îndoială se estompează, mă consolez totuși că, dacă nu-l pot spune, am cel puțin șansa de a-l simți. Până la urmă, îmi dau seama că nu există pentru mine – adică: *și* pentru mine – decât întrebările fără răspuns. Și moartea.

Închid pentru o secundă ochii... Am tratat zeci de mii de oameni, i-am răpit morții alte câteva mii. Am întâlnit-o, așadar, mereu, mai cu seamă în munți, dar cu toate că în stânga sau în dreapta mea gloanțele secerau vieți, nu-mi era frică, m-am purtat de parcă pericolul nu mă privea, nu simțeam că ar putea fi vorba și despre mine. Și mulți ani nu a fost. M-a ignorat mai mult decât pe alții; prin urmare, ar trebui să fiu

împăcat, senin, să înțeleg că *a venit vremea*, că nu există salvare... Dar nu sunt liniștit, viața, chiar așa penibilă, cu toate privațiunile ei, nu-mi ajunge, uneori îmi vine să cad în genunchi și să cer amânarea sentinței. De altfel, nu am nicio îndoială că scriu și din acest motiv.

Încetul cu încetul, cu infinită răbdare, fără zarvă și fără să știe ai mei, mi-am construit o cabană – aici, în vârful muntelui, în vecinătatea fostei Stații Meteorologice, abandonată cu mulți ani în urmă de Institut, dar nu și de către cel ce o servise încă de la înființare, meteorologul Gheorghe Toma. Împreună cu fiica sa, Mara, au devenit în realitate stăpânii muntelui și un fel de memorie a locului. În perioada îndelungatelor mele absențe, cabana era în grija lor, a Marei îndeosebi, care adeseori rămânea și peste noapte, nu fiindcă i-ar fi fost prea greu să se întoarcă la Stație, ci pentru că îi plăcea să stea aici, printre cărți sau, cum spunea în glumă, în zilele când scotea pe gură mai mult de două fraze, să-și petreacă liniștită concediul. Ținusem să-mi construiesc cabana departe de lume și de traseele turistice, în apropierea singurei creste pe care, cândva, demult, trei alpiniști ar fi reușit să o escaladeze. Spusele lor la întoarcere sau, mai exact, tăcerea lor înfricoșată, refuzul de a da detalii au avut darul să sporească și mai mult taina acestei pante abrupte, botezată de cei ce au încercat să o înfrunte Marginea Vieții. Pe unele hărți, sub cifra care-i marchează înălțimea – 1903 metri – figurează cu numele ei adevărat: Piatra Sfântului. Legenda spune că demult, când Sfântul Petru a părăsit poarta Raiului și a coborât pe pământ sub înfățișarea unui cerșetor bătrân și bolnav spre a pune la încercare bunătatea și credința oamenilor, aici, pe această creastă, ar fi făcut primul popas. Prin urmare, de pe acest vârf de munte și până în rai nu era decât un pas; dacă, prin absurd, reușeai să-i învingi adversitatea. Alții cred că tot aici s-ar afla poarta de intrare într-o lume paralelă sau chiar în Shambala. Pentru cei mai mulți, însă, această culme rămâne doar o poveste misterioasă, păstrată în memoria oamenilor datorită unor adevărate tragedii. Întâmplările cu diavoli și extraterestri, cu farfurii zburătoare și omuleți verzi au luat treptat locul Sfântului Petru. Așa se face că Piatra Sfântului ori Marginea Vieții, cum i se spune mai nou, a devenit o

poveste atât de înfricoșătoare, încât nimeni nu se încumetă să o înfrunte. Înălțimea ei nu provoacă niciun alpinist: cel mult l-ar putea face să zâmbească pe vreun amator.

Tentativele mele, de fapt două eșecuri lamentabile, m-au convins că Marginea Vieții este greu de cucerit, de nu chiar imposibil. Mie, cel puțin, mi s-a părut o ființă vie, uriașă și necruțătoare, care te refuză din prima clipă. Vânturi stranii, năprasnice, stârnind avalanșe de pietre, valuri de aer fierbinte, de parcă te-ai afla pe panta unui vulcan activ, ceasuri oprite, baterii și busole inutilizabile, monștri întruchi-pați din fum și ceață, lumini înșelătoare, apoi cumplita senzație de respingere și panica te obligă să fugi, să te știi cât mai departe de acest coșmar aproape indescritibil. Curios e că n-ai timp să te gândești – să zăbovești spre a vedea ce se întâmplă după ce ai făcut primul pas... și pe al doilea – cum reacționează stânca după ce ai bătut în ea câteva pinioane: intri brusc într-un coșmar ce te înghite și îți dictează mișcările. Până la urmă, nu rămâi cu nimic concret, ți-e imposibil să spui cu precizie ce anume te-a alungat, timpul dispare, la fel și puterea de a te stăpâni, dar multă vreme retrăiești groaza și sentimentul de eliberare pe care le-ai încercat după ce te-ai îndepărtat de pantă. În clipa în care ai pătruns în zonă ești altul, nu îți mai aparții, devii rob al neputinței, al fricii și al tuturor poveștilor despre munte care îți reinvie cu brutalitate în minte și îți subordonează voința. Mai târziu, mi-am dat seama că am mers fără voia mea, cu picioarele celor ce mi-au vorbit despre munte sau au ratat escaladarea.

Cu alte cuvinte, mi-am început ascensiunea pregătit să pierd, nu să câștig. Am început să-mi construiesc cabana aici, lângă creastă, abia când am descoperit sau, mai bine zis, când am simțit că nu mi-a mai rămas timp decât pentru proiecte imposibile: doream să o văd mereu, zi și noapte, în anotimpurile care îmi vor mai fi date, îmi propusesem să o simt, să o adulmec, să-i cercetez toate schimbările, convins că într-o zi voi face o nouă încercare, în ciuda vârstei și a tuturor poveștilor despre munte. Firește, creasta aceasta nu este singurul meu eșec; nici cel mai dureros: dacă îl compar cu tot ce e în urmă, ar trebui să-l trec la rubrica „eșecuri fără importanță”, fiind, poate, cel mai neînsemnat din ceea ce s-ar putea numi viață. *Viața mea*. Vreau să

escaladez Marginea Vieții tocmai pentru că, la vârsta mea, tentativa pare chiar mai imposibilă decât îți îngăduie logica să accepți. Dar mă încăpățânez să cred că, în fine, voi reuși măcar o victorie... Căci viața nu poate fi repetată... Oricum, voi putea fi găsit undeva pe traseu sau, chiar acolo, sus, unde voi rămâne în așteptare până va veni vreun sfânt. Oricare. Și poate că el mă va elibera de câteva obsesii: de ce atâtea eșecuri? De ce atâtea singurătate? Și, mai ales, de ce, în partea noastră de lume, ne este dat să trăim în durere, spaimă și umilință?

Nu prea am cu cine schimba o vorbă. Demult, conștient că toate cuvintele au fost golite de sens, falsificate, alterate, mă mulțumeam să dau din cap, să răspund monosilabic sau să mă limitez la gesturi. Nu era nici teribilism, nici infantilism, ci o reacție de apărare față de valul de minciuni ce acoperea totul ca o maree. Aici, pot să vorbesc singur, pot să spun minciuni sau adevăruri fundamentale, pot să râd sau să plâng, nu are nicio importanță, nu mă ascultă nimeni, tot ce mă înconjoară, pădurea deasă de fagi din apropiere, iarba, păsările, animalele sălbatice, cerul și, uneori, norii vorbesc o altă limbă, pe care îmi dau silința să o înțeleg. Pentru limba mea îmi rămâne scrisul, treabă cât se poate de anevoioasă, la care regret sincer că m-am angajat, fiindcă nu cunosc sau poate nici nu există cuvintele necesare pentru a descrie ceea ce aș vrea să spun. Astfel că, în loc să mă eliberez, cum sperasem, mă pomenesc încărcat cu fiecare frază de o nemulțumire crescândă. În treacăt fie zis, ultima frază m-a făcut să râd. Dacă n-aș scrie, ce aș face?

Aici, unde timpul curge altfel, unde zilele și nopțile par nesfârșite, mă simt pe un teren străin, adesea ca într-o țară necunoscută din care nu voi mai pleca niciodată, o țară aspră, nemiloasă și sublimă, ale cărei obiceiuri sunt forțat să le învăț dacă vreau cu adevărat să trăiesc. O țară prin care am trecut de mii și mii de ori, dar am început să o cunosc abia după ce m-am stabilit în ea, adică după ce am abandonat *cealaltă* viață.

Ai mei au rămas acasă sau, și mai precis, în oraș, căci acasă ar putea fi doar Dan Robert, fiul meu, iar dacă s-au împăcat, și Claudia,